

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

Dubium I. Quid generatim sit Prouidentia, an sit actus Intellectus, an sit actus Intellectus, an volu[n]tatis, & qualis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

QVÆSTIO I.

De Prouidentia Dei.

S. Thomas I. p. q. 22. aa. 4.

Absoluetur hac questio quinq. dubitationibus. I. Quid generatim sit Prouidentia; an sit actus intellectus, an voluntatis, & qualis. II. An in Deo sit prouidentia; cui omnia subiiciantur. III. Qua ratione res create subiiciantur diuina prouidentia; an omnia immediate; ac etiam veluti subiecta quedam, aut termini, seu effectus diuina prouidentia. IV. Vtrum prouidentia diuina semper consequatur finem, ad quem ordinat & præparat media. V. An & qua ratione diuina prouidentia conciliari possit cum libertate arbitrii creati; speciatim ex mente S. Thomæ; & quid de fato ac fortuna sentiendum.

D V B I V M I.

Quid generatim sit Prouidentia; an sit actus intellectus, an voluntatis; & qualis.

S. Thom. I. p. q. 22. a. 1.

Prouidentiam & prædestinationem diuinam esse inter se aliquo modo connexa, nemini dubium est; cum prædestinatio pars quædam sit diuina prouidentia, vt quæst. seq. constabit. Quæ causa etiam est, cur prouidentia Dei priorem sibi tractationis locum vendicet; cum ordine doctrinæ prior sit confusa quædam cognitio Totius, quam distincta cognitio partium, iuxta Aristotelem I. Phys. tex. 4. Priusquam autem de prouidentia Dei speciatim agatur, necesse est prius hoc dubio communem prouidentia conceptum explicare, quod sequentibus notationibus præstamus.

Notandum igitur primo, Prouidentiam & Prouidere, ex vi nominis, duplicem habere significatum. Quandoque enim idem est, quod futurum aliquid, priusquam fiat, præuidere; vt idem sit prouidentia, quod præuidencia, seu præscientia. Qua ratione tametsi etiam præcognitionem quamcunque speculatiuam rerum complectatur, præcipue tamen futurorum euentuum præscientiam significat, à quibus præsens aliqua rerum faciendarum dispositio pendet. Quo modo Cicero lib. 2. de diuinat. ait: *Medicus morbum ingrauescentem ratione prouidet, infidias Imperator, tempestates gubernator: & tamen ipsi sepe falluntur, qui nihil sine certa ratione opinantur.* Nec alio fere sensu, Prouidentia partem quandam prouidentia significat, recte prospicientem futura.

Deinde Prouidere idem significat, quod alicui prospicere, vel curam alicuius personæ, vel etiam rei habere; vt sit idem quasi quod *pro aliquo videre*. Qua ratione Cicero dixit, *prouidere rei frumentariae*: item, *prouidere omnibus, quæ necessaria videbantur*: & Cæsar lib. 5. de bello Gall. dixit, *Prouidere rem frumentariam*, pro eo, quod est, procurare. In præsentem vero accipitur ea vox, pro singulari quadam mentis cura, quam Deus mediante intellectu & voluntate sua, de rebus creatis ad iuum finem dirigendis habet: quo modo etiam à S. Thomæ h. c. 1. & 2. definitur, *Ratio ordinis rerum in finem*: seu quod idem est, *ordinatio actiua rerum in finem*, vt loquitur S. Thom. q. 116. a. 2.

Notandum secundò, quia ad hanc nominis significationem pertinet consuetus ille apud Theologos loquendi modus, quo Deus rebus creatis de aliquo, aut aliquid prouidere dicitur, quas hoc ipso etiam in suos fines dirigit; prouidentiam in genere duo includere, subiectum nimirum, cui prouidetur, quod aliquando absolute etiam obiectum dicitur; & terminum, seu quasi effectum, qui prouidetur; seu de quo alicui prouidetur; seu quod idem est, qui per prouidentiam alicui procuratur. Materia verò prouidentia latius patet, quæ comprehendit omne id, circa quod prouidentia aliquo modo versatur, licet ei nec vt subiecto prouideatur, neq; id etiam vt terminus vel effectus absolute prouideatur, prout de peccatis dicitur dub. seq.

Notandum tertio, cum inter omnes constet, Prouidere ac prouidentiam, hoc sensu, intellectus simul ac voluntatis actum inuoluere aut connotare, quãdoquidem necesse est, vt ratio ordinis rerum in finem ab intellectu concipiatur; & à voluntate approbetur; controuersum tamen esse, an prouidentia formaliter & directè sit actus intellectus, an voluntatis. Formaliter enim & intrinsecè actum voluntatis esse, docent Bonauentura, Scotus, Arimnensis in 1. dist. 40. & alij nonnulli apud Vasquez 1. p. disp. 87. cap. 3. qui eandem sententiam etiam ipse magis probat. Idem habet Damascenus lib. 2. de fid. cap. 29. vbi prouidentiam duobus modis definit; nimirum: *Est rerum procuratio, qua Deus fungitur.* Et rursum: *Prouidentia est voluntas Dei, per quam res omnes apte congrueq; gubernantur.*

E contrario autem formaliter & directè actum intellectus esse, docent S. Thomas, Caietanus, alijque Thomistæ hic q. 22. a. 1. Molina ibidem disp. 1. Gregorius de Valentia q. 22. pun. 1. Bellarminus lib. 7. de grat. & lib. arbit. cap. 9. item Durandus in r. d. 41. quæst. 1. num. 9. Capreolus dist. 40. q. 1. art. 1. & 2. Richardus in 1. dist. 39. art. 2. q. 1. Aureolus in 1. dist. 40. q. vn. art. 2. & dist. 41. q. 1. art. 3. licet ibidem prædestinationem in voluntate constituat; item Marfilio in 1. q. 41. art. 1. & significat Alensis 1. p. q. 28.

mem. 1. art. 2. Sed etsi omnis hæc quæstio nominis est, vt rectè notarunt Suarez lib. 1. de prædestinat. cap. 17. num. 12. & Vasquez loc. cit. Magis tamen probatur modus loquendi S. Thomæ, quem tradidit etiam Boetius lib. 4. de consolat. prola 6. vbi dicit, prouidentiam esse ipsam rationem diuinam, in summo omnium principe constitutam, quæ cuncta disponit. Certè ipsa notio nominis Prouidentia, directè quidem actum intellectus significat, nõ voluntatis, vt dictum.

Vbi etiam contra Aureolum in 1. dist. 40 q. 1. a. 2. notandum, malè ab eo impugnari definitionem prouidentia à S. Thoma lo. cit. allatam, quasi cum is dixit, prouidentiam esse rationem ordinis rerum in finem, existentem in mente diuina, per rationem ordinis intellexerit, rationem seu conceptum ordinis obiectiuum, in rebus ipsis formaliter existentem, qui prouidetur; cum tamen manifestum sit, S. Thomam aliud non intellexisse, quàm internam conceptionem ordinis, seu vt loquitur Aureolus, ipsum intelligere diuinum, quo ordo huiusmodi prouidetur; seu vt etiam inferius interpretatur Boetium, ipsam diuinam intellectionem, quæ cuncta disponit.

9 Notandum quarto, actum intellectus, in quo formaliter & essentialiter consistit prouidentia, non esse, vt quidam existimant, actum illum Imperii, què constituunt distinctum ab omni cognitione; qui videlicet non sit intellectio seu cognitio vlla, sed solæ quædam intimatio ipsius impetus voluntatis; talis enim actus in Deo frustra ponitur, imò nec in hominibus vel Angelis admittendus est, vt etiam supra disp. 2. quæst. 10. dub. 4. diximus, & rectè notarunt Suarez hic lib. 1. de prædestin. cap. 16. & Vasquez disp. 87. cap. 3. Est igitur Prouidentia actus quidam cognitionis, quo Deus res omnes ordinat in finem. Et quia actus non merè speculatiuus, sed practicus est, & causa rerum, pertinet non ad scientiam visionis; sed ad scientiam simplicis intelligentia; cui adiuncta sit approbatio, seu decretum voluntatis, quo id ipsum quod practice cognitum est, approbetur, & constituatur suo tempore exequendum; & à quo etiam scientia illa iam dicitur non solum practica (hæc enim est de rebus etiam non futuris) sed etiam approbationis, includens videlicet, seu potius supponens, quæ talis est, actum voluntatis approbatiuum & decretiuum eius obiecti, quod practice ita cognitum est, tanquam formam denominantem, à qua extrinsecè talis scientia denominatur approbationis, vt declarauimus disp. 2. q. 8. dub. 10. Supponit autem hæc scientia in Deo, quam prouidentiam esse diximus, aliam scientiam practica & approbationis, quæ pro obiecto & termino habet ipsam per se rerum, quibus prouidetur, existentiam; quam ipsa etiam prouidentia supponit, vt declarabitur dubit. 3. Ex quibus Prouidentia breuiter & perspicue definiri potest, Scientia practica approbationis, per quam (mediante simul etiam actu voluntatis) res omnes in suos fines per certa media diriguntur.

10 Notandum quinto, Prouidentiam differre à gubernatione, & partim etiam à dispositione rerum, vt omnes docent. Gubernatio enim absolutè dicta, actio transiens est, & nihil aliud, quàm executio ordinis à prouidentia præconcepti, adeoq; posterior prouidentia: quæ proinde etiam non nisi ex tempore de Deo dicitur: prouidentia autem est actus im-

manens, qui Deo ab æterno conuenit, vt docet S. Thomas hic q. 22. a. 1. ad 2. ex communi omnium; & nos generatim supra disp. 2. q. 7. dub. 2. diximus. Cum quo re ipsa non pugnat, quod ait Vasquez hic q. 22. art. 3. num. 35. gubernationem actiuam immanentem in Deo non distingui nec re, nec ratione, ab ipsa prouidentia: qui modus loquendi sumitur etiam ex ipso S. Thoma q. 103. art. 6. quanquam si propriè loquamur, gubernatio immanens in Deo non multo rectius dici videatur, quam creatio immanens: cum propriè & absolutè ac secundum consuetum loquendi modum, vtraque in Deo sit actio transiens, vt expresse etiam de gubernatione docet S. Thomas q. 22. a. 3. in corp.

Dispositio verò est vno quodam significato, prout videlicet significat rerum dispositionem actiuam in mente diuina, in ordine ad finem, non differat à prouidentia, vt docet expresse S. Thomas hic q. 22. a. 1. ad 2. passim tamen accepta, idem est quod gubernatio; ac proinde non minus quam hæc à prouidentia distincta. Cætera quæ ad obiectum & terminum prouidentia in specie cognoscenda pertinent, declarabuntur dub. seq.

D V B I V M II.

An in Deo sit Prouidentia, cui omnia subiciantur.

S. Thomas 1. p. q. 22. a. 1. 2. & 3.

Explicato communi Prouidentia conceptu, inquirendum restat, an sit in Deo; & qua ratione diuinæ Prouidentia subiciantur omnia; quorum prius hoc dubio, posterius sequenti declarabimus.

Assertio I. Est in Deo Prouidentia; non quidem monastica, qua sibi ipsi prouideat, sed quasi politica seu monarchica. Ita S. Thomas hic q. 22. a. 1. & est extra controuersiam, Probatur & declaratur Quia iuxta Aristotelem 6. Eth. c. 12. Prudentia proprium est, ordinare alia in finem; siue respectu ipsius ordinantis, sicut dicitur homo prudens, qui bene ordinat actus suos ad finem vitæ suæ; & vocatur prouidentia monastica; siue respectu aliorum eidem subiectorum; quo modo in Patrefamilias respectu familiae vocatur Oeconomica; in principe seu quouis Magistratu, politico præsertim, respectu ciuitatis, vocatur politica; in Rege respectu Regni vocatur Monarchica. Deus igitur ipse, eiusque perfectiones, & actiones internæ, prouidentia non subiciuntur; ac proinde neque etiam in Deo est prouidentia Monastica: sicut enim Deus ipse, & quicquid in Deo est, nullum habet finem ad quem ordinetur, vt disp. præced. quæst. 1. dictum; ita nec est capax ordinationis passivæ ad finem, qualis ad prouidentiam pertinet. Nihilominus tamen quia Deus alia omnia extra se, posita, tanquam supremus Dominus & Rector ordinat ad suos quælibet fines, vt dicitur assert. seq. verè ac propriè est in Deo Prouidentia Monarchica, vt rectè etiam Caietanus hic art. 1. Gregorius de Valentia, & alii docent.

Assertio II. Esse in Deo prouidentiam, non modo generalem, sed etiam particularem, respectu rerum